

utriusque speciei. In sexta tractabimus, utrum Ecclesia iustis de causis prohibuerit laicis usum calicis.

Quantum ad primum, controversia de Communionis sub utraque specie, exorta est Pragæ in Bohemia circa annum Domini 1412. auctoribus duobus Germanis, Petro Dresdensi, et Jacobello Misnensi. Nam ut scribit Æneas Sylvius in historia Bohemorum cap. 33, Petrus ille Dresdensis cum incidisset in illa verba Domini: *Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, et biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis* (1), Joan. vi. miratus est cur contra tam apertum præceptum Domini, laici omnes fraudarentur usu calicis. Itaque monuit Jacobellum, qui tum Pragæ concionator erat, atque illum impulit, ut pro concione populum instrueret non posse eos salvari, nisi de calice Domini biberent. Placuit vehementer hic articulus omnibus hæreticis, ut Æneas testatur, quod se invenisse tandem aliquando viderent expressum locum Evangelii contra usum, et doctrinam Romanæ Ecclesie.

Successerunt deinde hoc nostro sæculo hæretici Lutherani, qui licet non existiment Joan. vi. tractari de Sacramento Eucharistie, et ideo nec magni faciant fundamentum Hussitarum pro Communionis utriusque speciei; tamen in sententia cum illis fere conveniunt, et aliunde argumenta non pauca coaccervant.

Ac primum Lutherus varia scripsit de hoc articulo, ut patet ex Septicipite Joannis Cochlaei cap. 23. et ex tabula Gasparis Querhameri, ubi notantur 36. contradictiones de hoc uno articulo; sed tres sunt præcipuæ ejus mutationes, ex quibus apparet quomodo semper in pejus proficeret. Nam initio suæ Apostasie scripsit declarationem quamdam in sermone de Eucharistia a se habitum; ubi sic loquitur: « Non dixi, inquit, neque consuli, nec est intentio mea, ut unus, aut aliquot Episcopi propria auctoritate incipient alieni utramque speciem porrigere, nisi ita institueretur, ac præciperetur in aliquo generali Concilio. » Deinde paulo post in Assert. art. 16. ita mutat illam sententiam: « Consulit mihi videtur nunc, ut non modo per Concilium, sed per quamque diocesim quilibet Episcopus etiam invito P. pa. Christum secutus in Evangelio, rursum utramque speciem laicis daret. » Sed postremo in formula Missæ

(1) Joan. VI. 54.

ita scripsit: « Si quod Concilium statueret, aut permitteret utramque speciem, nos nequaquam utraque uti vellemus, sed in despectum Concilii, ejusque statuti aut una, aut neutra, et minime utraque uti vellemus, maledicturi universos, qui ex potestate, aut statuto Concilii utraque uterentur. »

Similem progressum facit, quod attinet ad ipsos communicantes laicos. Nam in sermone citato de Eucharistia aperte dicit, non esse necesse dari utramque speciem laicis. Postea tamen in 1. b. de captiv. Babyl. cap. 1. fase probat, jure divino compelli sacerdotes, ut dent laicis utramque speciem, si ipsi eam velint; tamen addit liberum esse laicis unam, vel utramque, vel etiam neutram sumere. Sed in Assert. art. 16. dicit eos, qui non possunt impetrare utramque speciem, si omitant saltem eam desiderare, impios esse, et Christum ab eis negari: et in libro de Saxonia visitatione, damnat plane Communionem sub una specie.

Joannes Brentius in Apologia pro Confessione Wirtembergensi in 2. par. secundæ pericopes, prolixè disputat pro usu necessario utriusque speciei; et idem facit Philippus in Apologia Confessionis Augustanæ: sed fusissime omnium, quos viderim, Martinus Kemnitius in 2. par. Concilii Tridentini sess. xxi. et Hermannus Hamelmannus in lib. de Communionis sub utraque specie: et ex Sacramentariis Calvinus lib. iv. Instit. cap. 17. §. 47. 48. 49. et 50. et in Antidoto articulo- rum Parisiensium art. 7.

Ex Catholicis multi copiose, et docte scripserunt: et in iis Ruardus Tapper in explicatione articuli 13. Lovaniensium, Albertus Pighius in controversiis Ratisponensibus controversia 7. Joannes Eekius in homiliis de Sacramentis, Cardinalis Hosius in Dialogo de Communionis sub utraque specie, Joannes Roffensis in refutatione art. 16. Lutheri. Æneas Sylvius in epist. 130. Thomas Cajetanus in 3. par. sancti Thomæ quæst. lxxx. Dominicus a Soto in iv. sentent. dist. 12. quæst. unica art. 12. Censura Coloniensium contra errores Monhemii art. 27. cui adjungi debet, qui eam censuram contra Kemnitium eloquentissime propugnavit, Dieghus Payva in lib. vii qui est de cena Domini. Joannes a Lovanio in lib. de Communionis sub utraque specie, ubi præcipue refellit librum ejusdem consultoris, qui sine nomi-

ne auctoris librum edidit de hac re, sed postea cognitum est, auctorem illum fuisse Georgium Cassandrum. Jodocus Tiletanus in Apologia pro Concilio Tridentino. Scripserunt etiam nuper Claudius Sainetes in ultima repetitione de Eucharistia: et Wilhelmus Alanus lib. 1. de Eucharistia cap. 39. et sequentibus, usque ad finem libri.

CAPUT XXI.

Totum esse Christum sub utraque specie.

Ut igitur ad primam quæstionem veniamus, Sacramentarii aperte ridet concomitantiam corporis Domini cum sanguine in calice, et concomitantiam sanguinis cum corpore in pane, seu panis specie. Vide Calvinum lib. iv. Institut. cap. 17. 18. 33. et 47. ubi oppugnat istam concomitantiam: et Petrum Martyrem in lib. de cena Domini contra Gardinerum in defensione objecti 36. Neque mirum est, si Sacramentarii concomitantiam non admittant, cum corpus, et sanguinem tantum in signo, non autem re ipsa in Sacramento Eucharistie esse velint: signum enim corporis sine ulla Christi injuria, vel læsione solum corpus significat, et signum sanguinis solum sanguinem.

Lutherus varie admodum de hac re loquitur. Nam in Assertioni art. 16. fatetur aperte totum Christum accipi sub qualibet specie: in informatione autem ad quam am amicum de Communionis sub utraque, ridet concomitantiam. In libro ad Waldenses de Eucharistia, dissimulat quæstionem tanquam minus necessariam; dicit enim quosdam se torquere inanibus quæstionibus, quomodo anima Christi, et divinitas sit in Sacramento.

Lutherani autem tripliciter sunt divisi. Quidam cum Sacramentariis audacter concomitantiam negant, cum tamen verum corpus, et sanguinem in Eucharistia adesse contendunt. In iis est Tilmannus Heshusius in libro de sexcentis erroribus Pontificiorum tit. 17. errore 4. et 18. numerat enim inter errores, quod totum Christum sub utraque specie contineri dicamus. Hermannus quoque Hamelmannus in libro de Communionis sub utraque specie, dicit concomitantiam esse diabolicum inventum. Illyricus in libro contra Sacramentarios parte 2. argumento 25. et par. 3. in solutione tertie objectionis,

aperte negat totum Christum esse sub qualibet specie.

Alii contra, cum Catholicis fatentur totum plane Christum sumi sub qualibet specie, ut Joannes Brentius in Confessione Wirtembergensi artic. de Eucharistia, et Kemnitius in fine disputationis de utraque specie; et idem coguntur docere omnes, qui defendunt Ubiquitatem. Si enim Christus totus ubique est, certe totus in pane, et totus in calice erit.

Alii denique prudentiores quæstionem istam dissimulant, ut sæpius Lutherus fecit, et in iis est Philippus Melancthon in Apologia art. 10. Confessionis Augustanæ. Nam cum Catholici petissent explicari, an totum Christum sub qualibet specie Confessio Augustana ponat: Philippus nihil ad hoc expresse, et in forma respondere noluit; sed in fine tantum illius Apologie dixit, se loqui de corpore vivo.

Ceterum veritas est, eaque necessario credenda, totum plane Christum in specie panis, et totum in specie vini contineri: ita enim expresse definiunt tria generalia Concilia, Constantiense sess. xiii. Florentinum in instruct. Armenorum, et Tridentinum sess. xiii. cap. 3. et sess. xxi. cap. 3. Ac non esse istam veritatem inventum Scholasticorum, ut hæretici mentiuntur, probatur primo ex verbo Dei, secundo ex consensu Patrum.

Sed antequam fundamenta solida proferamus, breviter refellenda est opinio quorundam. Sunt enim qui existimant, ex verbis Cœnæ Domini: *Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur*, colligi, sub specie panis esse integrum Christum. Dicunt enim voce corporis, eo loco significari corpus vivum, et proinde corpus cum anima, et sanguine. Significari autem corpus vivum probant, quia Dominus loquitur de corpore, quod habebat, cum illa diceret; tunc autem vivum corpus habebat non mortuum. Et præterea, quia loquitur de corpore, quod tradendum erat, nimirum ad mortem; ergo de corpore morituro, et proinde tunc vivo loquebatur.

Sed hæc sententia repugnat Concilio Tridentino sess. xiii. cap. 3. ubi Concilium docet, vi verborum non esse in specie panis, nisi corpus: animam autem et divinitatem, et sanguinem, per concomitantiam. Quod etiam docet S. Thomas in 3. part. quæst. lxxvi. art. 1. ad primum, et Catechismus Concilii Tridentini: quævis concomitantia

anime amatur ex vi naturalis unionis, concomitantia autem divinitatis, ex vi unionis hypostaticae. At si in verbis Domini, vox (*corpus*) significaret corpus vivum; vi verborum esset ibi corpus cum anima, et sanguine. Deinde repugnat mysterio Eucharistiae. Eucharistia enim est representatio mortis Domini; et proinde sub specie panis representatur corpus a sanguine separatum, et sub specie vini sanguis separatus a corpore: ergo quod est sub specie panis, vi sacramentalium verborum, non est nisi corpus.

Neque argumenta illa concludunt. Nam etiamsi Dominus vivus esset cum dicebat: *Hoc est corpus meum*, et proinde loqueretur de corpore, quod tunc vivum erat, tamen per vocem (*corpus*) non significabat nisi corpus, id est, illam partem naturae humanae, quae cum anima componit hominem; illa enim pars corpus Domini erat, et quando vivebat, et quando mortua erat.

Hae ergo opinione dimissa, solida fundamenta ex verbo Dei sunt tria. Primum est apud Joannem in epist. 1. cap. iv. : *Omnis spiritus, qui solvit Jesum, ex Deo non est, et hic est Actichristus* (1). Nam et si loqueretur Joannes contra haeresim Ebionis, qui solvebat Jesum, quia negabat esse Deum, et hominem: tamen sententia generalis est, et omnes illos damnat, qui quoquo modo solvant hypostaticam unionem Dei, et hominis, vel naturalem animae, et carnis. Quare S. Patres ex hoc testimonio varios haereticos confutavit solent, ut patet ex Ireneo lib. iii. cap. 18. Augustino tract. 6. in epist. Joannis, et Leone, epist. 10. Qui autem concomitantiam negant, aperissime solvant Jesum, cum ponant alicubi corpus sine anima, et sanguine, et deitate.

Alterum fundamentum Joan. vi. habetur. Nam illud caput ad sacramentum Eucharistiae pertinere probatum est in libro de Eucharistia Dominus igitur Joan. vi. : *Qui manducat me*, inquit, *vivet propter me*. At non manducatur Dominus, nisi specie panis; ergo in specie panis, non est solum corpus, sed totus Christus; neque enim de solo corpore diceret: *Qui manducat me*. Ibidem: *Ego sum panis vivus, qui de caelo descendit*. Et infra: *Hic est panis, qui de caelo descendit* (2).

Tertium fundamentum pendet ex tribus principiis fidei, quae evidenter habentur in

verbo Dei. Primum est, corpus Domini vere, et realiter esse in Eucharistia, propter illud testimonium Matth. xxvi. : *Hoc est corpus meum*. De quo principio convenimus cum Lutheranis.

Secundum est, Christum post resurrectionem vivere, nec ullo modo amplius moriturum, juxta illud Rom. vi. : *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur* (3). Ex hoc secundo principio manifeste colligitur, in specie panis non esse corpus Christi sine anima, et sanguine. Nam si exanimam, et exsangue esset, mortuum esset: at Christus jam non moritur. Neque multum refert, utrum possit Deus de potentia absoluta efficere, ut solum corpus Christi sine anima in specie panis existat, et proinde simul in caelo sit vivus, in terra sit mortuus: nam non disputamus, quid Deus absolute posset facere si vellet, sed quid sit facturus, et quid reipsa faciat. Ille autem non facit, nec est facturus in aeternum, ut Christi corpus alicubi reperitur mortuum: id quod scimus, quia revelavit Spiritus ejus per manum Pauli loco notato.

Tertium principium est, Christum esse unam personam divinam in duabus naturis subsistentem, juxta illud Joan. : i. *Verbum caro factum est*. Ex hoc autem principio manifeste colligitur, corpus Christi, ubicumque sit, non habere aliam, quam divinam subsistentiam Christi: et quia subsistentia idem est re cum divina essentia, nec ullo modo ab ea reparari potest, inde efficitur, ut ubi est corpus Christi, ubi sit etiam divinitas Christi. Habemus igitur ex principiis fidei, et ex verbo Dei manifeste probari, in specie panis cum corpore Christi esse etiam animam, et sanguinem, et divinitatem, et similiter in calice.

Accedat nunc Patrum consensus. S. Andreas (ut in vita ejus scribant presbyteri Achaiae, quam authenticum esse in ii. lib. probavimus) aperte dicit, in altari agnum immaculatum offerri, et immolari, et a populo manducari, et tamen vivum, et integrum permanere, Origenes in diversa loca Evangelii hom. 6. meminit ejus ritus, quo dicitur communicari: *Domine non sum dignus*. Cyprianus lib. iv. epist. 6. dicit eos, qui corpus Domini sumunt, in ipso Dominum suum amplecti. Niceana Synodus in cano-

ne citato in ii. libro, quem canonem omnes etiam haeretici admittunt, dicunt, in sacra mensa solum esse agnum Dei, qui solvit peccata mundi. Neque responderi potest ipsum agnum esse in altari, sed partim in pane, partim in vino. Nam qui ita sentiant, non ponunt revera integrum agnum; non enim ponunt animam, sed corpus tantum, et sanguinem: corpus autem, et sanguis sine anima non efficiunt agnum Dei, id est, Christum.

Hilarus lib. viii. de Trinitate, scribit, et saepius repetit, per manducationem Eucharistiae fieri, ut ipse Filius Dei in nobis sit. Cyrillus Hierosolymitanus catechesi 4. mystagogica dicit, nos esse Christiferos, quando communicavimus, quia Christum ipsum in nobis habemus. 3. mystagogica dicit sub specie panis summum regem sumi, et ideo maxima reverentia sumendum, et cavendum ne in terram cadat. Ambrosius lib. de initiandis mysteriis cap. 9. dicit Christum in Sacramento illo esse, quia ibi corpus est Christi: colligit enim recte totum esse Christum, ubi pars est una, a qua caetera divelli nequeunt. Basilium in Liturgia alloquitur Christum in Eucharistia latentem: « Qui supra, inquit, cum Patre sedes, et hic invisibiliter nobiscum es ». Hieronymus in epist. ad Hedibiam quaest. 2. : « Ipse, inquit, convivium, et convivium, ipse comedens, et qui comeditur », et in Apologia pro libris in Jovinianum, reprehendens illos, qui post actum conjugalem non audebant in Ecclesia sumere Eucharistiam, et tamen domi sumebant: « An, inquit, alius in publico, alius in domo Christi est? » Joannes Chrysostomus hom. 83. in Mattheum: « Ipsum, inquit, vides, ipsum tangis, ipsum comedis »; et homil. 24. in priorum ad Corinth. : « Non regium puerum, inquit, sed ipsum unigenitum Dei Filium accipis, etc. » et lib. vi de sacerdotio dicit, in illa hora communem omnium Dominum manibus tractari. Augustinus lib. iii. de Trinit. cap. 10. dicit, infantes, cum sacramentum vident, nescire quomodo facta sit illa species, tamen recte credere Dominum in illa specie oculis apparuisse mortali, et tract. 11. in Joan. de Catechumenis, quia non communicant, dicit eos credere in Jesum, sed Jesum non se credere ipsis, et in Psalm.

xxxiii. dicit, Christum seipsum portasse manibus suis, quando dicebat: *Hoc est corpus meum*. Cyrillus Alexandrinus lib. v. in Joan. cap. 13. docet per sacramentum Eucharistiam Christum in nobis manere, et habitare non solum per affectum, sed etiam reipsa. Denique communis est Christianorum sensus, ut in Eucharistia sub specie panis se accipere credant non aliquod cadaver, sed ipsum vivum atque integrum Christum. Apud haereticos autem, qui concomitantiam negant, non solum sumitur cadaver ipsorum opinione, sed etiam ipsi eorum ministri quoties Coenam faciunt, toties Christum reipsa occidunt, vel certe occidere se credunt: quae sane absurdissima sunt. Accedit etiam ratio Scholasticorum. Nam quaecumque aliqua sunt, et manent inter se conjuncta, nisi novum miraculum fiat, non potest unum alicubi esse, ubi non sit etiam alterum, manente illa conjunctione. Sed corpus Domini, anima, sanguis, et divinitas inter se conjuncta sunt, nec potest jam solvi illa conjunctio; ergo ubi est corpus, ibi sunt reliqua, et similiter ubi est sanguis, ibi sunt reliqua. Dices: Ista ratio non videtur solida: nam inde probaretur, ubicumque est divinitas, ibi etiam esse Christi corpus, et sanguinem, quae est haeresis Ubiquistarum. Respondeo: Regula illa debet intelligi sano modo. Quae enim adequate ununtur, ita ut unum non pateat latius, quam alterum, in iis regula est simpliciter vera. Si vero unum latius pateat, tunc ubicumque est minus, ibi est etiam majus, non e contrario. Ut causa exempli, quia gemma et annulus, sol et caelum, anima et oculus non adequate ununtur, inde est, quod ubicumque est gemma, ibi est annulus; et ubi est sol, ibi est caelum solis, ubi est oculus, ibi est anima; non contra. Quoniam igitur divinitas longe superat humanitatem, ubicumque est humanitas Christi, ibi est etiam etiam divinitas; non autem ubicumque est divinitas, ibi est humanitas. Accedat miracula a Deo ostensa: nam ut credamus in specie panis esse corpus cum sanguine, non semel ex fractione panis, copiosus sanguis manavit. Exempla exstant in commentario Suri anni 1510, et 1556. Item apud Vincentium in speculo historiali lib. xxx. cap. 24. et apud Alexandrum Aleasem 4. par. quaest. 53. memb. 1. et in nova editione quaest. 11. memb. 2. art. 3. §. 3. Adde, quod argumenta haereticorum levisissima sunt. Calvinus lib. iv. Institut. cap. 17. §. 18. « Quod obtundunt, inquit, per concomitantiam in corpore esse sanguinem, et in sanguine vicissim corpus, nimis sane fri-

(1) I Joan. iv. 3. — (2) Joan. vi. 58, 41, 51, 59. — (3) Rom. vi. 9.

volum est; cum symbola, quibus includuntur, ita distincta sint ».

Respondeo: Nimis sane frivola consequentia est, Symbola sunt distincta; ergo et res ipsæ sunt disjunctæ atque ab invicem separate. Solum enim sequitur diversa esse, quæ symbolis illis significantur; duobus enim signis duo significata respondent: non tamen sequitur res illas significatas a se invicem distare, et unam esse sine alia.

Idem Calvinus §. 33. : « Primum, inquit, si sua illa, quam obtinent, concomitantia ipsis negetur, quid facient? quis sanus, et sobrius Christi corpus Christum esse sibi persuadent? »

Respondeo: Si negetur concomitantia, negandæ erunt Scripture, et principia fidei certissima, et Patrum omnium consensus. Neque sumus tam stulti, ut dicamus per concomitantiam fieri, ut corpus Christi sit Christus, sed ut corpus Christi nusquam sit absque anima, et sanguine suo; et ideo ubi corpus Christi est, ibi totum Christum esse.

Idem denique §. 74. : « Dominus panem ostendens corpus suum esse dicit, calicem dum cœndit, sanguinem vocat; humanæ rationis audacia contra reclamât, panem esse sanguinem, vinum esse corpus; ac si Dominus nulla causa corpi suum a sanguine, et verbis, et signis distinxisset: et unquam fando auditum esset, corpus Christi, aut sanguinem Deum, et hominem appellari. Sane si designare se totum voluisset dicere poterat, Ego sum; non autem, Hoc est corpus meum. »

Respondeo: Nemo nostrum dicit, panem esse sanguinem, et vinum esse corpus, sed sub specie panis esse corpus cum suo sanguine, et sub specie vini esse sanguinem in suo corpore. Porro Dominus non sine causa distinxit verbis, et signis corpus, et sanguinem, quia ita oportebat passionem, et mortem ejus representari. Sed non ideo corpus, et sanguis reipsa ab invicem divulsa sunt, quia verbis, et signis distincta sunt: alioqui non posset pingi in una tabella caput alicujus, et in alia pedes, nisi reipsa caput a pedibus divelleretur. Etsi autem fando non est auditum, corpus Domini esse Deum, et hominem; quod neque nos dicimus: tamen qui sub specie illa panis latet, esse Deum, et hominem, omnes Patres dicunt, quos supra citavimus. Denique non dixit Dominus, Ego sum; sed, *Hoc est corpus*, quia id solum exprimere voluit, quod eo signo representa-

tur. Nam alioqui Joan. vi. satis aperte dixit: *Qui manducat me, vivet propter me.*

Hermannus Hamelmannus præter Calvini argumenta, quæ ipse etiam repetit, argumentatur ex illis rhythmis sancti Thomæ: « Dogma datur Christianis, quod in carnem transit panis, et vinum in sanguinem. » Nul- lum autem datur dogma, quod in panem transit corpus, et sanguis. Et rursus profert illud: « Caro cibus, sanguis potus, manet tamen Christus totus sub utraque specie ». Si enim sub utraque totus; non ergo sub altera tantum.

Respondeo: Hæc sunt testimonia verbi Dei, quæ se habere jactant contra dogmata Catholice Ecclesie, nisi enim S. Thomas rhythmum illum scripsisset, non haberet Hermannus ullum argumentum, quo reprobaret inventum diabolicum (ut ipse vocat) concomitantie. Sed nimis stupidus est, si existimat rhythmum S. Thomæ pugnare cum doctrina ejusdem, et omnium Catholicorum. Dico igitur, nullum esse dogma, quod corpus, et sanguis in panem transeant: neque etiam rhythmus habet: In panem transit corpus, sed: « In corpus transit panis ». Vere enim (ut sanctus Thomas dicit) panis in carnem, et vinum in sanguinem transit: non panis in carnem, et sanguinem, neque vinum in sanguinem, et carnem: tamen quod non est sub specie panis ex vi conversionis, est ex vi concomitantie naturalis; et quod non est sub specie vini ex vi conversionis, est ex vi similiter concomitantie.

Quod autem negatur Hermannus, totum Christum esse sub utraque specie, non autem sub altera tantum; ex mera vel imperitia, vel impudentia nascitur. Dum enim sanctus Thomas dicit, totum Christum esse sub utraque, intelligit sub utraque disjunctim, et seorsum: nam alioqui non poneret particulam adversativam (tamen) sed conjunctivam (et). Et præterea caro, et sanguis non faciunt Christum totum, nisi addantur anima, et divinitas: non ergo significat sanctus Thomas (ut Hermannus somniat) totum Christum esse in Eucharistia, quia in pane est caro, et sanguis in vino.

Habemus ergo principale fundamentum eorum qui Communionem utriusque speciei necessariam esse judicant, prorsus inutile, et plane putridum esse. Unde Concilium Constantiense sess. xiii. et Basiliense sess. xxx. cum definiunt alteram speciem satis esse, hoc argumento utantur, quia totus

Christus in altera, sicut in utraque sumitur. Nunc ad alterum fundamentum de ratione Sacramenti accedamus.

CAPUT XXII.

Totam Sacramenti rationem in vini specie inveniri.

Quæritur igitur secundo, num in una specie tota Sacramenti ratio inveniat. Hinc enim valde in Catholicos hæretici invehuntur, quod Sacramenta Domini mutilent, et sic mutilatum, et imperfectum laicis porrigant. Nam vel panis, et calix sunt duo Sacramenta, vel unum. Si duo; ergo populum integro Sacramento fraudant, qui calicem ei negant. Si unum; ergo dimidiatum Sacramentum laicis datur. Et confirmatur argumentum. Nam Eucharistia est convivium spirituale: ad convivium autem non sufficit cibus, sed requiritur etiam potus; quare populum parum civiliter tractant, qui ad sacras epulas eum invitant, et solum cibum sine potu illi tribuunt.

Ut questio ista facile, et perspicue explicetur, revocandum est ad memoriam, Eucharistiam tribus modis considerari posse. Primo, ut sacrificium. Secundo, ut pignus divini amoris. Tertio, ut Sacramentum. De singulis breviter explicabimus, utrum in una tantum specie salvari possint, tametsi præcipua nostra questio de Sacramento sit.

Sit igitur prima propositio: « Eucharistia, ut est pignus amoris, potest optime in quavis specie conservari ». Nam Eucharistia est pignus, quatenus significat, et exhibet Christum præsentem: id autem quælibet species facit. Unde etiam Ecclesia Catholica unam tantum speciem exhibet spectandam, extra sacrificium, et in processione circumfert.

Secunda propositio: « In una specie non habetur perfecte, et integre sacrificii ratio, sed utraque necessaria est ». Nam Eucharistia, ut sacrificium, significat Christi passionem: est enim quædam imitatio sacrificii in cruce peracti. Sola autem species panis non representat exacte Christum, ut mortuum, nisi ab altera parte conspiciatur sanguis, ut effusus. Et similiter sola species vini non representat sufficienter Christum, ut immolatum; non enim solus sanguis est victima.

Præterea in sacrificio Missæ debet esse reipsa quod fuit in typo in sacrificio Melchisedech, cum sit Christus Sacerdos secundum ordinem Melchisedech, Psalm. cix. Melchisedech autem obtulit panem et vinum, Genes. xiv. Denique sacrificium proprie ordinatur ad remissionem peccatorum; unde dicitur propitiatorium: sine sanguinis autem effusione, non lit remissio, Heb. ix. Necessæ igitur fuit, ut perspicue representaretur sanguinis effusio.

Idem colligitur ex Ecclesie consuetudine, quæ nunquam passa in ullo casu est sacrificium offerri sine utraque specie, si utraque species haberi possit. Nam in Concilio Tolet. VII. can. 2. statuitur, ut si Sacerdos post inchoatum sacrificium, id est, post consecrationem unam speciem (ut communiter exponitur illud decretum) adeo ægrotare incipiat, ut prosequi nequeat, alius Sacerdos succedat, et perficiat sacrificium. Et S. Thomas 3. par. quest. lxxxiii. artic. 6. addit, si Sacerdos post consecrationem unam speciem, recordetur se non esse jejunum, aut esse in peccato mortali, aut excommunicatum, aut alio vinculo impeditum, doleat corde cum proposito faciendi postea, quod debet, et nullo modo imperfectum sacrificium relinquat. Itaque darum specie non necessitas, quod non advertunt adversarii, potissimum ad sacrificium pertinet.

Tertia propositio: « In qualibet specie invenitur tota essentia, ac ratio Sacramenti: ita ut hostia consecrata, ut conservatur in templis, et ut a laicis sumitur, sine specie vini, absolute, vere, et proprie dici debeat Sacramentum Eucharistia, non Sacramentum mutilatum, aut dimidiatum ». Quæ sententia habetur expresse in Concilio Trident. sess. xxi. cap. 3. ubi definitur, sub una specie non solum totum Christum sumi, sed etiam verum Sacramentum.

Probatur jam hæc sententia. Nam in quolibet Sacramento requiritur significatio, et causalitas: est enim Sacramentum signum, et causa gratiæ. Hæc autem reperitur in qualibet specie, id est, tam in specie panis, quam in specie vini seorsim sumptis. Siquidem significatio Eucharistia, ut Sacramentum, duplex est, juxta duplicem ejus effectum. Prior est significatio interne refectionis. Posterior est significatio unionis fidelium inter se, et cum Christo. De priore dicitur Joan. vi. : *Caro mea vere est cibus etc.* De posteriore I Corinth. x. : *Unus panis, et unum*

corpus multi sumus, qui de uno pane participamus (1).

Utraque autem significatio in qualibet specie reperitur. Nam in specie panis significatur sufficienter refectione animæ, etiamsi non adderetur species vini, et similiter in specie vini, etiamsi non adderetur species panis. Nam etiamsi species panis non significet refectionem spirituales, nisi per modum cibi; et species vini non significet eandem refectionem, nisi per modum potus: tamen ut aliquid dici possit absolute, et vere Sacramentum, satis est, si significet refectionem aliquam spirituales, et eandem revera efficiat. Quocirca duo illa signa, species videlicet panis, et species vini, non tam essentielles, quam integrales partes hujus Sacramenti esse videntur: ex quo sequitur, ut Eucharistia sub una specie sit verum, et integrum Sacramentum essentialiter, licet etiam pars Sacramenti dici possit, si partes materiales symboli externi considerentur. Dixi autem (ex parte symboli externi), nam ex parte rei significatæ, id est, ex parte refectionis spiritualis, nihil deest ulli speciei: siquidem in spirituali refectione non distinguuntur cibus, et potus, sed una, et eadem res, et nutrit, quod est cibi officium, et refrigerat, sive irrigat, et inebriat mentem, quod est officium potus. Itaque in divinis literis justitia, et sapientia, et similia dicuntur esuriri, et sitiiri ut cibus, et potus Matth. v: *Beati, qui esuriunt, et sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur*. Vides eandem justitiam, et cibum esse, et potum. Et Eccles. xxiv.: *Qui edunt me, adhuc esurient, et qui bibunt me, adhuc sitiunt* (2). Et Cyprianus sermone de cæna Domini disertis verbis dicit, ad eandem rationem pertinere cibum, et potum spirituales: et similia docet Augustinus in illud Psalm. ciii: *Panis cor hominis confirmet*. Quare Joan. vi. licet dicat Dominus: *Curo mea vere est cibus, et sanguis meus vere est potus*, tamen ibidem ait: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum; et qui manducat me, vivet propter me* (3).

Jam quod attinet ad aliam significationem, manifestum est in specie panis etiam sola, optime significari unionem fidelium cum Christo, et inter se. Nam panis quatenus constat ex multis granis in unum redactis, significat unionem fidelium; quatenus

constat ex farina et aqua, significat unionem Christi cum Ecclesia, ut Cyprianus testatur lib. 2. epist. 3. ad Cæcilium. Quocirca beatus Paulus cum dixisset: *Unum corpus sumus qui de uno pane participamus*, non putavit esse addendum: et de uno calice bibimus; quia nimirum intelligebat ex sola panis specie sufficienter significari unam unionem. Idem dici potest de specie vini. Vinum enim, quod ex multis uvis confluat, unionem fidelium inter se designat: quod autem in sacro calice aqua vino admisceatur, eodem Cypriano teste, unionem Christi cum Ecclesia representat. Quod ergo ad hanc significationem attinet, nihil desiderari potest in qualibet specie ad verum et integrum Sacramentum.

Jam vero quantum ad causalitatem, seu efficientiam, eadem reperitur in qualibet specie Sacramenti hujus: nam tota efficientia nascitur ex ipso Christo, qui sub illis speciebus continetur, ut supra diximus, cum de natura Sacramenti Eucharistie disputarem. Christus autem idem et totus est tam sub specie panis, quam sub specie vini, ut capite superiore demonstratum est: quare eadem efficientia est in specie panis, quæ in specie vini; et eadem in singulis, quæ in utrisque simul sumptis.

Huc accedit, quod quælibet species habet propriam materiam, propriam formam, et quod est amplius, propria quadam actio ne, et consecratione conficitur, nec ullo modo, ut Sacramentum sit, una species pendet ab alia. Nam Dominus prius sub specie panis Sacramentum confecit, et manducandum dedit, ac deinde manducatione absoluta, sub specie vini Sacramentum confecit, et bibendum tradidit. Et Ecclesia Catholica, non sine causa post speciem panis consecratam, Sacramentum populo adorandum exhibet atque tegrum sub specie vini consecrare aggrediatur.

Accedit etiam communis fidelium consensus: nemo enim hostiam consecratam videns, dicit esse partem Sacramenti, nisi Sacramentum mutilum, sed Sacramentum simpliciter omnes appellant.

Accedunt denique typi et figura Testamenti veteris. Quæ enim figuræ erant Eucharistie, ut Sacramentum est, in sola specie manducabili consistebant, vel in sola specie

potus; ut patet de pane propositionis, de agno paschali, et de manna, quæ sine potu data sunt: et in aqua de petra scaturiente, quæ sine cibo aliquo mystico data est. Nam etiamsi Apostolus conjugat, I Corinth. x., cibum spirituales, id est, manna, et potum spirituales, id est, aquam de petra: tamen illæ duæ figuræ sunt distinctæ, et diversis temporibus data. Manna enim datum est in deserto Synai, Exod. xvi, et postea aqua in Raphidim, Exod. xvii. Quare Dominus Joan. vi. ubi comparat manna cum Sacramento Eucharistie, nullam mentionem facit aquæ; et ibidem Dominus in signum ejusdem rei multiplicavit panes insigni miraculo, vinum vel aquam non multiplicavit.

Quarta propositio: « Duæ species Sacramenti cum simul sumuntur, non sunt duo Sacramenta, sed unum ». Nota duas species Sacramenti duobus modis posse sumi. Primo, simul ut jam sumuntur a Sacerdotibus, in Missa. Secundo, non simul, sed temporibus diversis, ut si quis hodie solam speciem panis sumeret, alio die solam speciem vini. Et siquidem sumantur secundo modo, id est, temporibus diversis; tunc sine dubio sunt duo Sacramenta numero distincta. Nam quælibet per se est integrum Sacramentum, ut superiore propositione ostendimus: et sunt ibi duæ diversæ refectiones, non secus ac si quis sub specie panis duobus diversis temporibus communicaret. At si sumantur simul, ut Sacerdotes faciunt, tunc non sunt duo Sacramenta, sed unum, quia ad unam refectionem ordinantur, et unam rem significant, et unum effectum producunt. Simile quid cernimus in conviviiis corporalibus: si quis enim tria, vel quatuor, vel plura ferula eodem tempore ponat in mensa, illa omnia unum convivium faciunt: si vero duo tantum ponantur hodie, et eras reliqua, jam erunt duo convivia. Similiter in Baptismo, si quis eodem tempore ter mergatur, unus erit Baptismus: si autem diversis temporibus cum trina repetitione formæ, tria essent Baptismata. Et in Sacramento altaris, si quis uno tempore sumat duas, vel plures particulas, unum Sacramentum accipit; si autem diversis temporibus, plura Sacramenta erunt. Licet enim quælibet particula integrum Sacramentum contineat, tamen cum adjungitur alteri, non multiplicatur Sacramenta, sed solum augetur, quod est materiale in symbolo.

Ex his ad argumentum adversariorum ini-

tio factum respondemus, populo dari integrum Sacramentum, non mutilum, vel dimidiatum; siquidem in qualibet specie eorundem invenitur utriusque integri Sacramenti ratio.

Dices, si est integrum quod accipit laicus: ergo sunt duo integra Sacramenta, quæ accipiuntur a Sacerdote. Respondeo: negatur consequentia. Nam duæ species simul sumptæ non faciunt duo Sacramenta: sicut nec duæ particule consecratæ simul junctæ, vel duo calices sanguinis in eodem altari existentes, nec tres mersiones sunt tria Baptismata.

Ad confirmationem respondeo, populo datur cibus spiritualis, qui est integrus, et totalis refectione, et virtualiter continet cibum et potum, ut supra ostendimus. Neque obstat, quod a Sacerdotibus in ipso sacrificio distincte sumatur Eucharistia per modum cibi, et per modum potus: id enim fit potissimum ob sacrificii non ob Sacramenti integritatem. Neque inde aliquid populus perdit; nam id ipsum, quod sumit Sacerdos sub duplici symbolo, sumit populus sub uno: quemadmodum si uni alicui darentur in una schedula 100 aurei a mercatore accipiendi, altari darentur totidem aurei, sed in schedulis duabus.

CAPUT XXIII.

Non majorem utilitatem sumi ex Communionem sub utraque specie, quam sub una.

Sequitur questio tertia de fructu, qui ex Communionem percipitur. Nam postquam totum Christum, et integrum Sacramentum in una specie sumi demonstravimus: id unum superest, ut videamus utrum aliquis fructus iis deperat, qui sub altera tantum specie Eucharistiam sumunt. Et quoniam de fructu Sacramentorum longe aliter disputant hæretici nostri temporis, atque Catholici faciunt, juxta utrumque sententiam de Eucharistie fructu differemus.

Ac ut a sententia hæreticorum incipiamus, statuo hanc propositionem primam: « Ejus fructus, quem Lutherani omnes in Sacramentis querunt, non minus percipiunt, qui sub una specie communicant, quam qui sub

(1) Joan. vi, 56; I Cor. x, 17. — (2) Matth. v, 6; Eccl. xxiv, 23. — (3) Psal. ciii, 45; Joan. vi, 56, 59 et 58.

duabus ». Probatur. Nam fructus quem Lutherani in Sacramentis quaerunt, est excitatio fidei, vel confirmatio: dicunt enim Sacramenta non aliter prodesse, quam significatione sua, tamquam visibili verbo representando promissiones Dei. Quam eorum sententiam copiose declaravimus, et confutavimus in lib. II. de Sacramentis in genere, in disputatione de effectu Sacramentorum. Istae autem fructus melius obtinetur videndo Eucharistiam in mensa, quam eam manducando. Nam dum manducatur, continuo perit significatio, at dum cernitur, et attente cogitatur, semper representat, et significat promissiones Dei, etiamsi per integrum annum quis eam cernere vellet. Praeterea significatio melius apprehenditur per oculos, quam per gustandi sensum, cum sit ille longe spiritualior, et aptior ad intelligentiam adjuvandam. Nihil ergo fructus perit communicantibus sub una, quia licet unam tantum ore sumant, tamen oculis utramque sumunt non minus, quam Sacerdotes, et possunt, si volunt, ex illo aspectu significationem percipere.

Sit jam secunda propositio de fructu Sacramenti secundum Catholicos: « Ex qualibet specie percipitur tantum ejus fructus, quem Catholicus in Sacramento quaerunt, quantum necessarium est ad salutem ». Habetur haec propositio in Concilio Tridentino sess. XXI. can. 3. ubi Concilium directe damnat haereticorum sententiam de necessitate utriusque speciei. Nam fructus quem Catholicus in Sacramento quaerunt, est gratia Dei animae infusa per quam conservatur vita animae, ut per ciborum nutritionem conservantur corpora: sed quaelibet species confert gratiam, ut supra demonstravimus, cum sit verum Sacramentum, et quilibet gradus gratiae sufficit ad implenda mandata, imo ad pellenda etiam omnia peccata. Et confirmatur ex Joan. VI. ubi Dominus per licet vitam sumenti unam speciem: *Qui manducat hunc panem vivet in aeternum* (1).

Tertia propositio: « Licet plus gratiae, et fructus ex utraque specie, quam ex una tantum caperetur, non propterea opus esset, vel expediret, ut omnes utramque speciem sumerent ». Probatur. Nam ex duobus malis semper est eligendum minus malum: est autem minus malum ut homines aliqui careant aliquo bono non necessario quam ut Sacra-

mentum Dei evidenti periculo irreverentiae exponatur. Exponeretur autem evidenti periculo si communiter populo daretur Eucharistia sub specie vini; moraliter enim fieri non posset, quin sapius effunderetur sanguis Domini. Et confirmatur haec ratio ab exemplis similibus. Certe Saerlotium gratiam confert, nec tamen expedit omnibus fieri Sacerdotes. Parvulis Eucharistia gratiam conferret, et tamen quia ea non indigent necessario, nec sine irreverentia eis dare posset, non eis datur, neque à Catholicis, neque ab haereticis.

Praeterea plus gratiae recipi potest ex frequentia Communionis sub una specie, quam ex rara sub utraque: non igitur est necessaria Communio sub utraque, cum facili negotio compensari possit damnum, si quod sit. Nam si communicant jam singulis mensibus sub utraque; communione decimoquinto, aut octavo quoque die sub una, et sine dubio multo amplius lucrabuntur.

Denique, posita veritate secundae conclusionis, quae certissima est, magis lucratur qui (ut Ecclesiae obediat) communicat sub una, quam qui sub duabus, sine illo ingenti obedientiae fructu.

Sit ultima propositio: « Nihil spiritualis fructus capitur ex duabus speciebus, quod non capiatur ex una ». Haec propositio non est adeo certa, ut superior: de hac enim varie sentiunt Theologi, neque Concilium eam aperte definire videtur. Est tamen nostra sententia, atque assertio communis, et probabilissima, adeo ut simpliciter asseri, et ex pulpito in concione ad populum proponi possit. Nam in primis Concilium Tridentinum licet non apertissime hoc definiat, tamen satis indicat sess. 21. canon. 3. cum dicit, sub una specie sumi integrum Christum omnium gratiarum fontem: significat enim his verbis sub una specie sumi omnem gratiam, quae ex Eucharistia sumi potest. In Concilio etiam Basiliensi ea conditione concessus fuit calix Bohemis, ut Ruardus testatur, ut crederent non plus fructus sumi ex duabus speciebus, quam ex una.

Praeterea, est haec sententia communis Theologorum, tum veterum, ut S. Thomae opusc. 58. cap. 29. in fine, et 3. par. quest. LXXX. art. ult. S. Bonaventurae, et Ricardi in IV. dist. 11. tum etiam recentiorum, ut Gabrielis lect. 84. in canonem Missae. Joan.

Roffensis, Cajetani, Domin. a Soto, Ruardi, Joan. a Lovanio, et aliorum.

Unus est ex veteribus, qui contrarium sensit, Alexander Alensis in IV. par. summae quest. 53. memb. 1. Ex recentioribus autem Gaspar Cassalius in II. lib. de Coena et Calice capite 25. rem in dubium revocat. Et quamvis Ruardus videatur interdum in contrariam sententiam propendere, id facit, ut aliquo modo conciliet Alexandrum cum sententia communi: alioqui enim plurimis in locis apertissime docet, nihil omnino plus utilitatis recipi ex duabus speciebus, quam ex una, quae loca diligenter notavit Joannes a Lovanio.

Probatur igitur propositio nostra. Si sumptio utriusque speciei plus gratiae, aut fructus spiritualis confert, quam sumptio unius, id necessario oriretur vel ex symbolo continente vel ex re contenta. Ex symbolo id nasci non potest, quia symbolum non operatur, nisi per virtutem sibi impressam; in Eucharistia autem loco virtutis impressae est ipse Christus, sive corpus ejus et sanguis: non igitur ex symbolo oritur major gratia.

Dices: Licet symbolum operetur per virtutem impressam, tamen id operatur, quod significat: ergo quando symbolum cumulatus, et plenius significat, effectum etiam plenorem, et majorem operatur. At duae species cumulatae, et plenius significant, quam una.

Respondeo: Symbolum efficit quod significat, sed id non efficit per significationem, sed per vim operativam: significatio enim non operatur nisi in mente, excitando affectum aliquem dum apprehenditur. Id ergo symbolum, quod significat cumulatus, et plenius, si significet plenius, id est, aliquid plenius, et melius; tunc sine dubio operatur etiam effectum plenorem, quia virtus operativa proportionatur significationi. Si autem significet plenius, id est, distinctius, et clarius, rem eandem non efficit meliorem, vel majorem effectum: alioqui moneta melius impressa plus valeret, quam alia; et litterae, quibus diplomata continentur, quo accurata scriptae essent, eo majori essent auctoritatis. Et ut exemplis propriis utamur, Baptismus trina mersione collatus magis justificaret: et hostia sacra cum imagine crucifixi impressa in exteriore superficie magis reficeret. Talis autem significatio est duarum specierum, quia nimirum exactius, et clarius significat Christum esse alimen-

tum animorum, non tamen aliquid significat, quod ab altera specie, licet paulo obscurius, non significatur.

Omisso igitur symbolo ad rem contentam veniamus. Si ex re contenta major illa gratia oritur, id fit, vel quia res contenta in utraque specie sunt revera duae, et diversa, et quaelibet operatur aliquid in animam suscipientis: et hoc dici non potest, cum unus et idem Christus in utraque specie sit: vel quia una res quidem et eadem in utraque specie continetur, sed ea bis sumitur, cum sumitur utraque species, semel autem tantum sumitur, cum una species sumitur. At neque hoc dici potest. Nam non augetur gratia vel fructus, quando bis sumitur eodem tempore, quia sumitur per modum unius refectionis; alioqui qui duas tresve particulas sumeret unam post alteram, in eadem participatione mysterii majorem gratiam acciperet, quam qui unam tantum: nam in singulis particulis Christus est. Et pari ratione cum Sacerdos non uno haustu, sed duobus, aut tribus sumit sanguinem Domini, plus gratiae accipiet, quam qui uno haustu totum ebibit; quae sane absurdissima sunt omnium consensu.

Sed argumenta quaedam, quae contra obijciuntur, dissolvenda sunt. Primo, Calvinus objicit lib. IV. Institut. cap. 17. § 47. fraudari populum magna fidei confirmatione: nam multo clarius nobis significant duae species, quam una, Christum esse cibum, et potum animarum nostrarum.

Respondeo, jam supra docui fructum ex utraque specie a populo capi posse, etiamsi utraque species non manducetur; nam videndo symbola melius percipit homo eorum significationem, quam comedendo. Praeterea sententia ista Calvini, et Lutherianorum, quod Sacramentorum fructus consistat in confirmanda fide, absurdissima est, et proinde argumentum, quo probare volunt utriusque speciei necessitatem, falso nititur fundamento. Nam si fructus Sacramentorum in eo consisteret, ut apprehensa significatione moveretur animus, homines rudes nihil fere utilitatis ex Sacramentis perciperent; infantes autem ex Baptismo nihil omnino lucrarentur; et denique quo quis esset ingeniosior, eo majorem fructum perciperet; atque ita Sacramentorum effectus magis penderet ex natura, quam ex gratia. Sed de hac re satis multa diximus in lib. de Sacramentis in genere.

(1) Joan. VI. 59.

Secundo, objicit Georgius Cassander apud Joannem a Lovanio (nam librum ipsum Georgii non vidi) sancti Patres tribuunt peculiarem effectum sanguini Domini, qui ex calice sumitur. Sic enim Ambrosius loquitur lib. v. de Sacramentis, cap. 3. : « Quotiescumque bibis, remissionem accipis peccatorum, et inebriaris spiritu ». Et Cyprianus lib. i. epist. 2. : « Quomodo docemus, aut provocamus eos in confessione nominis sanguinem suum fundere, si eis militari, Christi sanguinem denegamus? »

Respondeo : Sancti Patres non tribuunt peculiarem effectum sanguini Domini, ut distinguitur contra corpus ejusdem Domini, sed simpliciter tribuunt effectum quemdam sanguini Domini, quia vere illi convenit, sed non negant eundem convenire etiam corpori Domini, quemadmodum saepe multa tribuuntur Deo Patri, vel Filio, et tamen non negantur ea, de Spiritu sancto, licet non exprimitur tunc Spiritus sanctus. Hoc autem esse verum patet, quia idem auctores in aliis locis eosdem effectus tribuunt corpori Domini. Ambrosius enim qui lib. v. cap. 3. tribuit sanguini remissionem peccatorum, idem lib. iv. cap. 5. sic ait : « Qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum ». Et Cyprianus in illa ipsa epistola, ubi dicit, Martyres futuros confirmari, atque armari debere potu sanguinis Domini; ibidem dicit muniri debere protectione corporis Domini. Ipse quoque Apostolus cum de fructu passionis Domini loquitur, nunc tribuit omnia corpori, nunc sanguini, ut patet Coloss. 1. : *Pacificus, inquit, per sanguinem crucis ejus. Et infra : Reconciliavit in corpore carnis ejus per mortem* (1). Adde quod Patres non tribuunt illum effectum speciebus vini, sed ipsi Dominico sanguini : sanguinem autem accipiunt, qui sub una specie communicant, licet vini speciem non accipiant.

Tertio, objicit idem argumenta quaedam Ruard, qui ea proposuit, non ut probaret sententiam adversariorum, sed ut rei difficultatem ostenderet. Si igitur hoc argumentum tertium. Alius est effectus cibi, alius potus; cibus enim famem sedat, potus sitim extinguit. Sed Eucharistia sub specie panis est cibus, sub specie vini est potus; igitur Eucharistia sub utraque specie plures effectus producit quam sub una.

(1) Coloss. I, 20 et 22.

Respondeo, alius est effectus cibi, qui solum est cibus; et alius potus, qui solum est potus. At non alius effectus est cibi, et potus, quando uterque continet utrumque, qualis est in rebus corporalibus lae, quo infantes nutriuntur : est enim ille potus cibalis, qui et sitim, et famem sedat : et panis vino, vel aqua maceratus, qui est cibus quidem, sed potum continens. Talis igitur est cibus, et potus animarum, ut supra demonstravimus : una enim, et eadem res, sive detur sub specie panis, sive sub specie vini, sive utriusque, et famem, et sitim animae sedat. Nec ulla differentia cerni potest, nisi in symbolis externis, quibus per quamdam similitudinem effectus et proprietates alimentis spiritualis explicantur.

Quartum argumentum. Eucharistia sub specie panis, Sacramentum est; ergo gratiam confert. Vel igitur superaddita sumptio calicis gratiam auget, vel non auget. Si primam, ergo major fructus capitur ex duplici specie, quam ex una. Si secundam, ergo verum Sacramentum non confert gratiam : ergo frustra sumitur a Sacerdotibus.

Respondeo : Idem argumentum fieri posset de duabus particulis consecrati panis, et de duobus haustibus vini consecrati, ut supra diximus : ex quo perspicuum est, hoc argumentum de duplici specie non concludere. Dico igitur sumptionem Eucharistiae sub specie panis gratiam conferre, sed eam gratiam in sumptionem utriusque speciei, ut in unam causam esse referendam, quandoquidem ad unam refectionem utraque species confert. Quocirca Eucharistia sub specie vini, quae paulo post sumitur, non novam aliquam gratiam tribuit, nisi forte majori aliquo ardore spiritus percipiatur.

Posset etiam dici, Eucharistiam sub specie panis non conferre gratiam, nisi tota sumptione Eucharistiae absoluta. Et quia cum sequitur utraque species, non censetur absoluta sumptio, nisi cum sumpta est utraque species; ideo Eucharistiam sub specie panis conferre quidem gratiam, sed non ante sumptionem alterius speciei. Tunc autem utraque simul gratiam conferre, sed eandem quam sola contulisset una species, si sola sumpta fuisset; sicut etiam in Baptismo, cum adhibetur trina mersio, non datur gratia, nisi ubi omnes tres absolvuntur, cum tamen post primam detur cum adhibetur una sola.

Neque ideo frustra, aut inutiliter sumitur a Sacerdotibus utraque species : non enim est inutile id quod aliquid facit, licet etiam sine eo id fieri potuisset. Id quod manifeste patet in miraculis Domini. Dominus enim aliquando sola voluntate operabatur miracula, ut cum aquam in vinum convertit : aliquando voluntate et verbo, ut cum Lazarum excitavit; aliquando voluntate, verbo, et tactu, ut cum excitavit puellam mortuam; aliquando voluntate, verbo, tactu, et alio instrumento, ut spulo, ut cum caecum illuminavit, et alibi surdum, et mutum curavit. In his omnibus nihil erat inutile, et superfluum, quia omnia operabatur, et tamen non erant omnia necessaria, neque majorem effectum producebant omnia simul, quam unum, aut duo, tantum. Non enim melius revixit puella, quem Lazarus, etiamsi illum, et voce appellavit, et manu apprehendit; Lazarum autem solum vocavit. Præterea sacerdotes, non solum non inutiliter sumunt utramque speciem, quia utraque species, ut dici, operatur, sed etiam quia ea sumptio, licet non sit necessaria ex parte sumentis, est tamen necessaria ex parte Sacramenti. Nam quia Sacramentum sub duplici specie institutum est, utraque species necessario ab aliquibus sumenda est; sed non necessario ab omnibus. Sed maxime omnium, ut supra diximus, necessaria est utriusque speciei sumptio ob sacrificii perfectionem.

Quintum argumentum est. Eucharistia sub specie vini instrumentum est conferendæ gratiæ, distinctum ab Eucharistia sub specie panis; ergo diversam, ac distinctam gratiam operatur. Consequencia notissima est. Nam idem Deus per diversa Sacramenta diversam gratiam confert; quia utitur instrumentis diversis. Antecedens probatur; nam in Eucharistia sub specie panis instrumentum conferendæ gratiæ est solum corpus Domini, non autem sanguis, aut anima; in Eucharistia autem sub specie vini instrumentum est solum sanguis Domini, non autem corpus, aut anima. Id quod si forte negetur, ita probabitur : in specie panis solum corpus Domini est vi consecrationis, reliqua per concomitantiam, et plane per accidens, quod ad Sacramentum pertinet; ergo solum corpus Domini est instrumentum conferendæ gratiæ in Eucharistia sub specie panis. Illud enim solum est instrumentum, quod per se ad Sacramentum pertinet; anima autem et

sanguis, licet non per accidens, sed per se convenienter humano corpori viventi, tamen corpori, ut est in specie panis, non nisi per accidens. Nam si triduo mortis Domini Eucharistiam Apostolus aliquis consecrasset, ea certe solum corpus sine anima, et sanguine habuisset, et tamen ejusdem virtutis fuisset, atque modo est.

Respondeo, corpus et sanguinem Domini etiam præcise sumpta non esse duo instrumenta formaliter, sed unum. Instrumenta enim formaliter differunt per diversam virtutem operativam : eadem enim virtus operativa est tam in corpore, quam in sanguine, sicut eadem erat in verbis, et in tactu, vel etiam in luto, et spulo, cum Dominus illuminabat caecos. Et ideo, idem effectus sequebatur ut verbis, et tactu, et ex verbis, tactu, et luto. Esse autem eandem virtutem in corpore, et sanguine ex eo patet, quod Scriptura tribuit utrique eosdem effectus, Coloss. 1. et alibi; et utrumque omnem suam vim habet ex conjunctione ad divinitatem. Corpus enim ideo operatur, quia est corpus Filii Dei. Falsum enim est, quod in argumento assumitur, divinitatem per accidens esse in Sacramento. Nam etiamsi panis non convertitur in divinitatem, sed in solum corpus, et ideo divinitas est ibi per concomitantiam, tamen convertitur in corpus non quodcumque, sed Filii Dei : dixit enim Dominus : *Hoc est corpus meum*. Quare vi verborum est in specie panis corpus non quodlibet, sed Filii Dei, et proinde corpus subsistens divina Verbi subsistentia, et consequenter unitum divinitati. Unde Cyrillus lib. iv. in Joannem, cap. 23. dicit, corpus Christi (de Eucharistia loquens) vivificare, quia non est corpus cuiusvis hominis, sed vitæ auctoris, et in quo habitat divinitatis plenitudo.

CAPUT XXV.

Non pugare cum divinis litteris, seu cum Christi mandato Communionem sub una specie, probatur variis rationibus.

Quarta jam sequitur questio : Utrum divino mandato præcipiatur omnibus Communionem sub utraque specie. Jam enim ostendimus ex natura rei nullam esse talem obligationem, ideoque querendum superest,